

عید فطر روز اول ماه شوال و از مهم ترین اعیاد مسلمانان است. در روایات این روز برای کسانی که روزه آنها در ماه رمضان پذیرفته شده، روز عید و پاداش معرفی شده است. در این روز، روزه گرفتن حرام و پرداخت زکات فطره بر مسلمانان واجب است.

آداب و احکام خاصی برای شب و روز عید فطر گفته شده است؛ از جمله خواندن نماز و دعا، قرائت قرآن، غسل، زیارت امام حسین(ع)، احیا و گفتن تکبیرات خاص از جمله اعمال مستحب این اعمال است. این روز در بیشتر کشورهای اسلامی، تعطیل رسمی است و مسلمانان نماز عید برگزار می کنند.

محتویات

۱. معنای فطر

۲. زمان عید فطر

۳. عید فطر در قرآن

۴ عید فطر در روایات

۵ احکام و آداب

۵.۱ شب عید

۵.۲ روز عید

۶ تعطیلات عید فطر

۷ پانویس

۸ منابع

معنای فطر

کلمه «فطر» به معنای روزه نبودن است [۱] که از ریشه فَطَرَ به معنای شکافتن، ابتدا و اختراع گرفته شده است [۲] و نیز گفته شده «تَفَطَّرْتُ» و «انْفَطَرْتُ» به یک معنا است و «افطار» و «عید فطر» نیز از همین ریشه است؛ زیرا روزه‌دار دهانش را در وقت مغرب و روز عید فطر بر خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها باز می‌کند. [۳]

زمان عید فطر

عید فطر اولین روز ماه شوال است. عید فطر با رؤیت هلال ماه شوال در پایان روز ۲۹ ماه رمضان و یا گذشت ۳۰ روز از اول ماه رمضان، ثابت می‌شود.

بر اساس برخی روایات، ماه رمضان، پیوسته ۳۰ روز است و هیچ‌گاه کمتر از آن نمی‌شود. [۴] گروهی از قدما نیز بدان قائل بودند. [۵] اما در مقابل، بعضی روایات بیان می‌کند که ماه رمضان همچون دیگر ماه‌ها در نوسان است و می‌تواند ۲۹ یا ۳۰ روزه باشد. [۶] بیشتر فقها قائل به این دیدگاه‌اند. [۷]

عید فطر در قرآن

مفسران گفته‌اند که مقصود از «وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ» در «وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» [۸] تکبیرهایی است که در شب عید فطر وارد شده است. [۹]

براساس برخی روایات منظور از «تزکی» و «فَصَلِّ» در آیات «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى» [۱۰] و «وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى» [۱۱] دادن زکات فطره و خواندن نماز عید است. [۱۲]

در هوایت به قرارم روز و شب
سر ز پایت بر ندارم روز و شب
تا که بکشایم به قنوت روزه ام
تا قیامت روزه دارم روز و شب
تا به ساله نیستم موقوف عید
با مه تو عید دارم روز و شب
زان شبی که وعده کردی روز وصل
روز و شب را به شمارم روز و شب
مولوک

جابر بن عبدالله انصاری از امام باقر(ع) از پیامبر(ص) نقل کرده:

« چون روز اول ماه شوال شود، منادی ندا می دهد: ای مؤمنان! صبحگاهان به سوی جایزه هایتان بشتابید». سپس فرمود: «ای جابر جایزه های خدا، جوایز این پادشاهان نیست». سپس فرمود: آن روز، (عید فطر) روز جایزه هاست. [۱۳]

پیامبر خدا(ص) فرمودند:

« فرشتگان در روز عید، سر کوجهها و گذرها می ایستند و می گویند: «بشتابید به سوی پروردگار کریم که عطای بسیار می دهد و گناهان بزرگ را می آمرزد. [۱۴]

امام علی(ع) فرمودند:

این، عید کسی است که خداوند، روزه او را پذیرفته و عبادتش را قبول کرده است و هر روزی که در آن، خدا معصیت نشود، آن روز عید است. [۱۵]

امام حسن مجتبی(ع) در روز عید به مردمی نگاه کرد که به بازی و خنده مشغول بودند. رو به اصحاب خود کرده، فرمود: «خدای متعال، ماه رمضان را به عنوان میدانی برای مسابقه آفریدگانش آفرید تا به وسیله فرمانبرداری از خدا، به سوی رضای الهی سبقت بگیرند. گروهی پیش افتاده، برنده شدند و گروهی هم عقب مانده، محروم گشتند. پس شگفت از خنده کننده بازیگر است در روزی

که نیکوکاران پاداش می‌یابند و کوتاهی کنندگان، ناکام می‌شوند. به خدا سوگند، اگر پرده کنار رود، نیکوکار سرگرم نیکوکاری خود خواهد شد و بدکار، گرفتار بدکاری خویش. [۱۶]

امام رضا(ع) فرمود:

روز فطر، از آن جهت عید قرار داده شده است که مسلمانان، اجتماعی داشته باشند که در آن روز گرد هم آیند و برای خدا بیرون آیند و او را بر نعمت‌هایی که به آنان داده شده است، بستایند و روز عید، روز تجمع، روز خوردن روزه، روز زکات، روز شوق و روز نیایش است؛ و برای آن که اولین روز از سال است که خوردن و آشامیدن در آن حلال است؛ چرا که ماه رمضان، اولین ماه سال نزد اهل حق (شیعیان اثنی عشری) است. پس خداوند، دوست داشت که در چنین روزی، همایشی داشته باشند تا خدا را حمد و ستایش کنند و در این روز، تکبیر در نماز، از آن روی بیش از روزهای دیگر قرار داده شده که تکبیر، بزرگداشت خداوند و ستایش و ثنای او بر نعمت هدایت است، آن گونه که خداوند فرموده است: «تا خداوند را بر این که هدایتان کرد، بزرگ بدارید و باشد که شکر گزارید». و در آن روز، دوازده تکبیر قرار داده شده است؛ چون در هر دو رکعت، دوازده تکبیر است هفت تکبیر در رکعت اول و پنج تکبیر در رکعت دوم قرار داده شده و آن دو، یکسان نشده‌اند؛ چرا که مستحب است نماز واجب، با هفت تکبیر آغاز شود. از این رو در این جا با هفت تکبیر آغاز شده است. و در رکعت دوم، پنج تکبیر است؛ چرا که تکبیرة الاحرام نمازها در شبانه روز، پنج تکبیر است، و برای این که تکبیرها در هر دو رکعت، فرد فرد باشند. [۱۷]

احکام و آداب

شب عید

خواندن دعا و نماز و قرائت قرآن؛ حضرت علی(ع) می‌فرماید: اگر بتوانی شب عید فطر و شب عید قربان و... را مراقبت کنی، چنان کن و در این شب‌ها دعا و نماز و قرآن، بسیار بخوان. [۱۸]

در شب اول ماه شوال، خواندن دعای استهلال، هنگام دیدن هلال ماه مستحب است. [۱۹]

زیارت امام حسین (ع) در این شب مستحب است. [۲۰]

غسل کردن در شب عید مستحب است. روایت شده که قبل از غروب شب عید فطر غسل شود، آن‌گاه که می‌داند آن شب، شب عید است. نیز روایت شده که اواخر شب عید، غسل شود. [۲۱]

بنابر قول مشهور متأخران، زمان وجوب زکات فطره آغاز شرعی شب عید فطر است. برخی زمان آن را طلوع فجر روز عید دانسته‌اند. [۲۲]

نماز؛ امام صادق(ع) به نقل از حضرت علی(ع) فرمود: هر کس در شب عید فطر، دو رکعت نماز بخواند، که در رکعت اول حمد یک بار و هزار بار سوره «قل هو الله احد»، و در رکعت دوم، حمد و یک بار سوره «قل هو الله احد» را بخواند، از خدای متعال چیزی درخواست نمی‌کند، مگر آنکه خداوند به او عطا می‌کند. [۲۳]

تکبیر بعد از نمازها؛ (به نقل از معاویه بن عمار) شنیدم که امام صادق(ع) می‌فرمود: در عید فطر تکبیر است. گفتیم: کی؟ فرمود: در نمازهای مغرب و عشاء شب عید فطر و نماز صبح عید و نماز عید. سپس قطع می‌شود. و این همان کلام الهی است که

«لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ» [۲۴] (شما را به کمال برسانید و خدا را بر این که هدایتتان کرده، تکبیر بگویید). و تکبیر، آن است که بگوید: «الله اکبر الله اکبر، لا اله الا الله و الله اکبر، و لله الحمد علی ما هدانا، و له الشکر علی ما اولانا. [۲۵]

احیاء (شب زنده داری)؛ امام کاظم(ع) می‌فرماید: علی بن ابی طالب(ع) فرمود: این، مرا شادمان می‌سازد که هر شخص در طول سال، خودش را در چهار شب (برای عبادت) فارغ سازد: شب عید فطر، شب عید قربان، شب نیمه شعبان و شب اول ماه رجب. [۲۶] امام باقر(ع) فرمود: پدرم علی بن حسین(ع) شب عید فطر را در مسجد می‌ماند و تا صبح نماز می‌خواند و شب زنده داری می‌کرد و می‌فرمود: ای پسر من این شب کمتر از شب قدر نیست [۲۷]

روز عید

از مستحبات مؤکد روز عید فطر غسل است. آغاز وقت آن طلوع فجر است؛ ولی در اینکه پایان وقت غسل، پیش از بیرون رفتن برای نماز عید است یا زوال خورشید (وقت نماز ظهر) و یا غروب آفتاب، اختلاف است. [۲۸]

گزاردن نماز عید در عصر غیبت مستحب است؛ ولی در عصر حضور و حاکمیت امام(ع) واجب می‌باشد. [۲۹]

مستحب است قبل از نماز عید خوراکی ای، بویژه خرما بخورند. [۳۰]

گفتن تکبیرات، به گونه‌ای که وارد شده پس از نماز صبح و نماز عید بنا بر قول مشهور مستحب است. [۳۱] خواندن دعای ندبه نیز مستحب است. [۳۲]

روزه گرفتن در روز عید فطر حرام [۳۳] [یادداشت ۱] و توسعه دادن بر خانواده در خوردنی و غیر آن. [۳۴]

مسافرت کردن در روز عید پس از طلوع خورشید و پیش از گزاردن نماز عید در فرض وجوب آن، حرام و در غیر این صورت، مکروه است. [۳۵]

تعطیلات عید فطر

عید فطر یکی از اصلی‌ترین عیدهای مسلمانان در کشورهای مختلف عربی و غیر عربی است که با تعطیلات مراکز دولتی، بانک‌ها و مدارس از ۲ تا ۱۲ روز همراه است. البته با توجه به تقارن این تعطیلات با دیگر تعطیلات رسمی و همچنین مصوبات سالانه هر دولت برای تعطیلات عید فطر، این عدد ممکن است تغییراتی داشته باشد.

در ایران ادارات دولتی به مناسبت عید فطر، فقط یک روز (همان روز عید فطر) تعطیل بود؛ ولی از سال ۱۳۹۰ شمسی با تصویب مجلس شورای اسلامی و تایید شورای نگهبان تعطیلات عید فطر به دو روز (روز عید و فردای آن) افزایش یافت. [۳۶]

پانویس

۱. خلیل بن احمد، العین، ذیل واژه «فطر»؛ واسطی، تاج العروس، ج ۷، ص ۳۵۱.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ذیل واژه «فطر».

۳. ابن منظور، لسان العرب، ذیل واژه «فطر».

- ٤.رك: حر عاملی، وسائل الشیعة، ١٤١٦ق، ج ١٠، ص ٢٧٤-٢٦٨.
- ٥.رك: سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٣٣-٣٥.
- ٦.رك: حر عاملی، وسائل الشیعة، ١٤١٦ق، وسائل الشیعة، ج ١٠، ص ٢٦٨-٢٦١.
- ٧.آملی، مصباح الهدی، ١٣١٠ق، ج ٨، ص ٣٨٤.
- ٨.سوره بقره، آیه ١٨٥.
- ٩.فخر رازی، التفسیر الكبير، ١٤٢٠ق، ج ٥، ص ٢٥٩.
- ١٠.سوره اعلى، آیه ١٤.
- ١١.سوره اعلى، آیه ١٥.
- ١٢.طباطبائی، المیزان، جامعه مدرسين، ج ٢٠، ص ٢٦٩.
- ١٣.کلینی، الکافی، ١٤٢٩ق، ج ٧، ص ٦٥٠.
- ١٤.نوری، مستدرک الوسائل، ١٤٠٨ق، ج ٦، ص ١٥٤.
- ١٥.نهج البلاغه، حکمت ٤٢٨.
- ١٦.صدوق، من لا یحضره الفقيه، ١٤١٣ق، ج ٢، ص ١٧٤.
- ١٧.صدوق، من لا یحضره الفقيه، ١٤١٣ق، ج ١، ص ٥٢٢.
- ١٨.طوسی، مصباح المتهدد، ١٤١٨ق، ص ٥٩٠ - ٥٨٩.
- ١٩.مفید، مسار الشیعه، ١٤١٣ق، ص ٢٩.
- ٢٠.سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٤٦٤.
- ٢١.سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٤٥٧.
- ٢٢.یزدی، عروه الوثقی، ١٤١٩ق، ج ٤، ص ٢٢٢.
- ٢٣.سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٤٦١.
- ٢٤.سوره بقره، آیه ١٨٥.
- ٢٥.سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٤٥٩.
- ٢٦.طوسی، مصباح المتهدد، ١٤١٨ق، ص ٥٨٩.
- ٢٧.سيد ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ١٣٧٦ش، ج ١، ص ٤٦٥.

۲۸. آملی، مصباح الهدی، ۱۳۱۰ ق، ج ۷، ص ۸۶.
۲۹. نجفی، جواهر الکلام، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۱، ص ۳۳۲ - ۳۳۳
۳۰. نجفی، جواهر الکلام، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۱، ص ۳۷۷
۳۱. نجفی، جواهر الکلام، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۱، ص ۳۷۸ و ۳۸۲
۳۲. سید ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ۱۳۷۶ ش، ج ۱، ص ۵۰۴.
۳۳. نجفی، جواهر الکلام، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۶، ص ۳۲۴
۳۴. أبو الصلاح الحلبي، الكافي في الفقه، ۱۴۰۳ ق، ص ۱۵۵
۳۵. أبو الصلاح الحلبي، الكافي في الفقه، ۱۴۰۳ ق، ص ۱۵۵
۳۶. سایت اطلاع رسانی شورای نگهبان، «کدخدایی: افزایش تعطیلات عید فطر مغایرتی با شرع و قانون اساسی ندارد.»

یادداشت‌ها

سید ابن طاووس گوید: باید نیت روزه دار در خوردن روز عید، فرمان برداری از امر خداوند متعال باشد تا در خوردن نیز، مثل روزه گرفتنش، در حال عبادت و سعادت باشد. سید ابن طاووس، الاقبال بالأعمال الحسنة، ۱۳۷۶ ش، ج ۱، ص ۴۷۸.

منابع:

قرآن کریم.

- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ ق.
- ابوالصلاح الحلبي، تقی الدین بن نجم الدین، الكافي في الفقه، محقق رضا استادی، اصفهان، کتابخانه عمومی امیرالمومنین (ع)، ۱۴۰۳ ق.
- آملی، محمد تقی، مصباح الهدی فی شرح عروة الوثقی، تهران، بی نا، ۱۳۱۰ ق.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم، مؤسسه آل البيت لإحياء التراث، ۱۴۱۶ ق.
- سید ابن طاووس، علی بن موسی، الاقبال باعمال الحسنة، محقق جواد قیومی اصفهانی، قم، مرکز النشر التابع لمكتب الاعلام الاسلامی، ۱۳۷۶ ش.
- نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ ق.
- صدوق، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، مصحح علی اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ ق.
- طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، جامعه مدرسین، بی تا.

- طوسی، محمد بن حسن، مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، بیروت، موسسه اعلمی، ۱۴۱۸ق.
- فخر رازی، محمد بن عمر، التفسیر الکبیر، بیروت، دار إحياء التراث العربی، الطبعة الثالثة، ۱۴۲۵ق.
- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، قم، دارالحديث، ۱۴۲۹ق.
- مفید، محمد بن محمد، مسار الشیعه، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.
- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۴ق.
- نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، موسسه آل البيت عليهم السلام، ۱۴۰۸ق.
- یزدی، سید کاظم، العروه الوثقی فیما تعم به البلوی (محشی)، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۱۹ق.
- « کدخدایی: افزایش تعطیلات عید فطر مغایرتی با شرع و قانون اساسی ندارد»، سایت اطلاع

منبع: http://fa.wikishia.net/view/%D8%B9%DB%8C%D8%AF_%D9%81%D8%B7%D8%B1